

Přísahy představitelů kožlanské městské správy z druhé poloviny 17. století – komentovaná edice

Eva NĚMEČKOVÁ

Abstract: Goal of this study is to access 17th-century oaths of municipal officials in little liege town Kožlany to comparative study. Before edition itself there is little introduction into history of Kožlany and oaths.

Key words: Kožlany, edition, oath, municipal government

Při inventarizaci fondu Archiv města Kožlany ve Státním okresním archivu Plzeň-sever na počátku roku 2017 byl v pamětní knize z let 1620–1719 objeven ojedinělý soubor přísah představitelů městské správy a úředníků, pocházející z druhé poloviny 17. století. Problematice každodennosti a rituálů je v současnosti věnována značná pozornost, proto by i tento článek měl sloužit jako příhodný komparační materiál pro další studium. Obsahuje edici souboru deseti přísah představitelů městské samosprávy poddanského městečka Kožlany, ležícího mezi Rakovnikem a Plzní.

Kožlany a jejich (samo)správa ve druhé polovině 17. století

Kožlany jsou poprvé písemně zmíněny v listině Václava I. z roku 1230, v níž je věnoval plaskému klášteru jako náhradu za 200 hřiven stříbra, které mu král dlužil. V jeho držení ale nezůstaly dlouho, protože o osm let později je vladař vyměnil s klášterem zpět za Žihli. Staly se tak součástí křivoklátského zboží, které bylo několikrát panovníkem propůjčeno jako zástava šlechtě. Jistý Ota vymohl v roce 1313 na Janu Lucemburském vysazení Kožlan zákupním právem a řadu dalších výsad. Již tehdy byl v listině uveden rychtář. On a jeho nástupci vlastnili svobodný lán, mlýn, louku, zahradu, krčmu, jednoho rybáře, kováře, ševce a ještě jednoho osedlého. Patřila mu též třetina pokut, nepřesáhla-li hodnotu jednoho peníze.¹⁾ Královské koruně se Kožlany vrátily až v roce 1347. Listinou ze dne 17. července 1351 je Karel IV. povýšil na trhové městečko s pravomocemi jako ostatní městečka v království a s pravidelnými úterními týdenními trhy. Kromě toho získaly Kožlany právo pranýře a šibenice.²⁾

Během husitských válek opět přešly do vrchnostenské držby. Postupně byly zastavovány a prodávány různým šlechticům. Nakonec je císař Rudolf II. roku 1601 dědičně postoupil Janu Týřovskému z Ensidle výměnou za Skryje, Hradiště, Čistou a doplacení zbytku ceny. Tím se staly Kožlany součástí chřibského panství, k němuž náležely až do konce patrimoniální správy.

V roce 1612 vydal Jindřich Jakub Týřovský listinu (dnes dochovanou pouze v opisu),³⁾ v níž povolil zavést dva osmidenní jarmarky (na den sv. Vavřince a den sv. Matouše) a s nimi spojená cla na koně a dobytek. Obyvatelé směli svobodně kšaftovat, kupovat a měnit grunty. Obec mohla bez překážek spravovat lesy, dva mlýny a pivovar. Privilegiem byl též povolen obchod se solí, smůlou a železem. Na oplátku museli Kožlanští

1) Josef EMLER (ed.), *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* III, Praha 1890, s. 55, č. 132.

2) Antonín HAAS (ed.), *Codex iuris municipalis* IV/1, Praha 1960, s. 150, č. 423.

3) Tamtéž.

robotovat a odvádět vrchnosti příslušné platy. Vrchnost měla každý rok obnovovat radu a úředníky. Měšťané si mohli pro vykonávání soudní agendy nad domácími i cizími lidmi postavit radní dům. Buď si měli přestavět dosavadní „rathaus“, nebo koupit dvůr s lánem, aniž by to poznamenalo vrchnostenské příjmy. Do té doby reprezentovala vrchnostenskou správu rychta, kterou dle Bohumila Vondráška městečko prodalo Jiřímu Chotkovi z Chotkova a na Žihli za 1225 kop míšeňských grošů.⁴¹ Muselo se to stát až po 14. březnu 1612, protože to byl ještě s rychtou spojován Jan Rychtářovic.⁵¹

Privilegium značně rozšiřovalo pravomoci městečka. Jednalo se o typický rys vývoje městské samosprávy, která se snažila emancipovat a vymanit se z vrchnostenského vlivu. Funkce rychtáře zůstala zachována. Byl podřízen městské radě a zůstaly mu pouze pořádkové a policejní pravomoci. Ostatní vykonávala městská rada v čele s purkmistrem, jejíž součástí se mohl rychtář stát. Spravovala městské hospodářství, na které ještě dohlížel sbor obecních starších.

Kožlanskou městskou radu tvořilo dvanáct konšelů, přičemž jedním z nich byl s největší pravděpodobností rychtář.⁶¹ Z poloviny 17. století pocházejí tři seznamy kožlanských radních. Ve dvou případech (1639⁷¹ a 1654⁸¹) se jedná o výčet osob potvrzující na závěr smír měšťanů před zahájeným soudem a třetí seznam poskytuje *Soupis obyvatel podle víry* z roku 1651, v němž se uvádí konšelská funkce, ale na rozdíl od předešlých dvou v něm není zdůrazněna osoba purkmistra a ani nelze stanovit pořadí konšelů.

Tab. č. 1 – Seznam městských radních

1639	1651	1654
primas Vavřinec Kottrýd	primas Matěj Halík	primas Řehoř Novák
purkmistr Havel Hopp	Jakub Lintner	purkmistr Jakub Lintner
Matěj Klíba	Vavřinec Halík	Matěj Halík
Jakub Sekáč	Řehoř Novák	Jan Smrž
Kašpar Sedlář	Ondřej Vožeh	Řehoř Skřivan
Jan Smrž	Havel Rabštejnek	Havel Rabštejnek
Martin Čížek	Karel Comel	Adam Švangl
Jakub Conk	Řehoř Skřivan	Martin Ridiger
Jan Miller	Matěj Klíba	Matěj Klíba
rychtář neuveden	Adam Švankl	Jakub Sekáč
	Jakub Sekáč	Matěj Netr
	rychtář Matěj Netr	rychtář neuveden

4] Bohumil VONDRÁŠEK, *Starobylá rychta kožlanská*, Kožlanský zpravodaj 10, 2011, s. 5.

5] Václav KOČKA, *Dějiny politického okresu Kralovického*, Rakovník 2010, s. 370.

6] Dvanáct radních byl obvyklý počet v ostatních českých městech, řídících se Koldínovým zákoníkem, který od konce 16. století platil v českých zemích. Na Práva městská království českého dokonce odkazují několikrát samotní kožlanští radní. Např. SOKA Plzeň-sever, Archiv města Kožlany, nezpracováno, pamětní kniha 1620–1719, fol. 41r. K problematice městské správy obecně např. Lidmila DĚDKOVÁ, *Úloha vrchnostenského rychtáře v městské správě litomyšlské*, Zprávy z muzeí od Trstenické stezky 7, 1969, s. 25–34; Hana JORDÁNKOVÁ – Ludmila SULITKOVÁ, *Brněnská městská kancelář v předbělohorském období (prosopografická a diplomatická studie)*, Sborník archivních prací 45, 1995, s. 291–510; Marie KAPAVÍKOVÁ, *Příspěvek k organizaci městské správy v Kutné Hoře v 16. století*, Středočeský sborník historický 16, 1981, s. 57–76; Karel KRATOCHVÍL, *Pelhřimovský primas Matěj Mauricius Klokotský a radní vrstva. K roli příbuzenských vztahů v samosprávě královských měst v 17. století*, in: Václav Bůžek – Josef Dibelka (red.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, České Budějovice 2007, s. 221–254.

7] SOKA Plzeň-sever, Archiv města Kožlany, nezpracováno, pamětní kniha 1620–1719, fol. 97v.

8] Tamtéž, fol. 120v.

Ve všech třech soupisech je uvedena také osoba primase. Jednalo se o označení purkmistra, který zastával úřad ihned po obnovení rady, a které se začalo používat v průběhu 16. století.⁹⁾ Vzhledem k absenci písemných materiálů není možné určit, kdy k zavedení této funkce v Kožlanech došlo. Jeho osoba se v zápisech z dvacátých let 17. století objevuje pravidelně a zjevně se nejednalo o novou záležitost. Podle toho lze tedy usuzovat, že v Kožlanech mohl primas fungovat od přelomu 16. a 17. století. Prvním písemně doloženým kožlanským primasem je roku 1621 Albrecht Žák (nebo také Žákovec). V nedalekém, necelé čtyři kilometry vzdáleném vrchnostenském městě plaského kláštera Kralovicích nastala obdobná situace jako v Kožlanech. I zde pochází nejstarší městské materiály ze dvacátých let 17. století a osoba primátora je v nich již pravidelně uváděna.¹⁰⁾

K pravomocím primase patřilo nejdříve především dohlížení na ostatní konšely, postupně však získával na vážnosti a stal se klíčovou osobností každodenního chodu města. Například v Kralovicích byl primas v roce 1663 plaskou klášterní vrchností uvězněn, protože nedodal včas ospy. Městská rada však prosila za jeho propuštění, protože se bez něho neobešlo další vybírání dávek a také nadcházející „logírování“ blíže nespecifikovaného vojska.¹¹⁾

Dalším orgánem náležejícím k městské správě byl sbor obecních starších.¹²⁾ V královských městech se na počátku 17. století jejich počet pohyboval od 4 do 24 měšťanů.¹³⁾ U poddanských měst lze samozřejmě předpokládat nižší číslo. V níže uvedené kožlanské přísaze z druhé poloviny 17. století se hovoří o sboru s neuvedeným počtem osob. Ve skutečnosti se však v městských zápisech vyskytovali maximálně dva zástupci. Ve druhé polovině 18. století byl uváděn pouze jeden obecní starší.¹⁴⁾ Ve větších a významnějších Kralovicích bylo v roce 1650 zaznamenáno osm obecních starších. Postupně se ale jejich počet v druhé polovině 17. století snížil na šest.¹⁵⁾

Důležitou osobou městské samosprávy byl také písař. V období raného novověku se městské kanceláře profesionalizovaly, a tím se zvyšovaly požadavky na osobu písaře. Kromě schopností číst a psát musel ovládat český i německý jazyk (eventuálně latinu), být loajální vůči městské radě¹⁶⁾ a v případě Kožlan také rozumět hospodářské agendě. V níže uvedených přísahách se jeho přísaha neuvádí, ale podle zápisu v pozemkové knize z roku 1674 byla v Kožlanech sloučena funkce písaře a sluhy (servuse). Za rok dostával dotyčný základní mzdu ve výši 16 kop míšeňských (splácenou čtvrtletně) a naturální dávky ve formě dřeva, obilí a piva. Další příjmy mu plynuly z natahování hodin a vyhledávání informací pro měšťany v městských knihách. V zápise je zmíněno, že jsou tyto povinnosti obnoveny a vzaty ze starých instrukcí z roku 1622.¹⁷⁾ Kromě toho mu měšťané platili za soukromoprávní zápisy.

9) Václav BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí v raném novověku*, Praha 2010, s. 130.

10) Kralovické knihy shořely v roce 1620. SOKA Plzeň-sever, Archiv města Kralovice, nezpracováno.

11) SOKA Plzeň-sever, Archiv města Kralovice, nezpracováno, manuál městské rady 1657–1688.

12) V. BŮŽEK a kol., *Společnost českých zemí*, s. 134.

13) Petr RAK, *Správa města Kadaně v letech 1465–1620*, Ústí nad Labem 2016?, s. 179. Stejně též Zikmund WINTER, *Kulturní obraz českých měst. Život veřejný mezi r. 1420–1620 I*, Praha 1892, s. 592.

14) SOKA Plzeň-sever, Archiv města Kožlany, nezpracováno, pamětní kniha 1719–1813 a pamětní kniha 1759–1785.

15) SOKA Plzeň-sever, Archiv města Kralovice, nezpracováno, manuál městské rady 1687–1694.

16) Ludmila SULITKOVÁ – Hana JORDÁNKOVÁ, *Městští písaři a vrchnostní politika čtvrtého stavu*, Časopis matice moravské 125, 2006, s. 367–396.

17) SOKA Plzeň-sever, Archiv města Kožlany, nezpracováno, pozemková kniha 1676–1718, p. 945–946.

Kateřina Fantová dořla k závěru, ře do pamětní knihy z let 1620–1719, v ní ře přisahy nachazeji, zapisovalo 26 různých přařskych rukou, z nichř bylo mořne identifikovat jménem pouze tři nebo tyři z nich, a to Tomaře přaře, Karla Chmelovce, Pavla Franze Kratochvíle a Bartoloměje Neyberta. Ostatní označila jednotlivými přsmeny abecedy.^{18]} Otázkou zůstává, zda se jednalo o profesionální přaře, nebo o členy rady, kteři byli gramotní a překlenovali tak období bez řádného syndika.

Kořlansky manuál dále uvádí dvě dvoučlenné „komise“^{19]} dohlızetelu nad pivovarníky a sládky a nad masem a chleby.^{20]} Z mestřskych „zaměstnanců“ jsou v pamětní knize zmiřnovani polesný, hajný, servus, vyberci k vybrani míst obecních při jarmarku a kostelník.

Přisahy mestřskych uredniku

Přisahy nove dosazených představitelu mestřske samosprávy tvořily souast rituálu obnovy mestřske rady. Renovace mestřske rady znamenala pro mestřskou obec významnou událost. Legitimizovala se tak mestřska samospráva a její pravomoci vůči panovníkovi, resp. vrchnosti, a nad celou obci. Jak taková ceremonie vypadala, se z archivních pramenů nedá přesne zjistit, a to ani u význačných královských měst.^{21]} Podle dochovaných informací z jiných měst je mořne rituál rozdělit do pěti etap, které ale nemusely být vřude striktně dodrřzeny. Nejdřive se ohlásila volba nove rady, následovala slavnostní mře, poté slavnostní shromáždění, při nemř byla volena rada a prováděla se přisaha nových radních. Vře bylo ukončeno slavnostní hostinou.^{22]}

Problematika samotné přisahy není v eske historiografii na rozdíl od nemecke téměř vůbec reflektována.^{23]} Zmínil se o ní Zikmund Winter a pouze okrajove Petr Rak, Lucie Zvolenská nebo Karolína Pekarová.^{24]} Přisaha, jakořto nezbytná souast rituálu

18] Kateřina FANTOVÁ, *Pamětní kniha města Kořlany 1620–1719*, Bakalarska přace FF JČU, eske Budějovice 2012, s. 38–51 a 71.

19] P.RAK, *Správa města Kadaně*, s. 204–205.

20] SOKA Plzeř-sever, Archiv města Kořlany, nezpracováno, pamětní kniha 1620–1719, fol. 35v.

21] Ojedinelé přklady uvádí Zikmund WINTER, *Kulturní obraz eskych měst. Život veřejny mezi r. 1420–1620 I*, Praha 1890, s. 649–652.

22] Kateřina JIŘOVA, *Rituály při volbách a ustavování mestřskych rad v Praze v 15. století*, *Colloquia mediaevalia Pragensia* 12, 2009, s. 217.

23] Nejnoveji se jí zabývá Hana KOMÁRKOVÁ, „*Wir schweren Gott dem Allmechtigen...*“ *Přisaha ve městě pozdního středověkém a poatku raného novověkém*, Diplomová přace FPF SLU, Opava 2012 a Taz, *Fenomén přisahy v pozdně středověkém a rane novověkém městě*, in: Martin apsky, *Komunikace ve středověkých městech*, Opava 2014, s. 105–115. Mnohem lepři je situace v nemeckem prostedi, např. Fritz KOLLER, *Der Eid in Münchener Stadtrecht des Mittelalters*, München 1953; Wilhelm EBEL, *Der Burgereid als Geltungsgrund und Gestaltungsprinzip des deutschen mittelalterlichen Stadt rechts*, Wiemar 1958; nebo Meinraad SCHAAB, *Eide und andere Treuegelobnisse in Territorien und Gemeinden Südwestdeutschlands zwischen Spätmittelalter und Dreißigjährigen Krieg*, in: Paolo Prodi – E. Muller-Luckner (Hg.), *Glaube und Eid. Treueformeln, Glaubensbekenntnisse und Sozialdisziplinierung zwischen Mittelalter und Neuzeit*, München 1993, s. 11–30 nebo Helmut BRÄUER, *Im Dienste des Rates. Ordnung und Machtrealisierung durch Ratsbedienstete in einigen Städten Obersachsens und der Lausitz zwischen 1500 und 1800*, Leipzig 2013. Instituci přisahy a jeji spoleeenskou funkci od 13. do 18. stoleti se zabyval švycarsky badatel André HOLENSTEIN, *Seelenheil und Untertanenpflicht. Zur gesellschaftlichen Funktion und theoretischen Begründung des Eides in der ständischen Gesellschaft*, *Zeitschrift für historische Forschung*, Beiheft 15, Berlin 1993, s. 13–63.

24] Zikmund WINTER, *Kulturni obraz eskych měst. Život veřejny mezi r. 1420–1620 I–II*, Praha 1890 a 1892; P. RAK, *Správa města Kadaně*; Lucie ZVOLENSKÁ, *Mestřska rada Pardubic v letech 1670–1700*, Bakalarska přace FF UP, Pardubice 2017; Karolína PEKAROVÁ, *Volby do mestřskych rad v jihočeských vrchnostenských*

obnovy městských rad, znamenala formalizovaný prostředek symbolické komunikace středověkého a raně novověkého města navozující změnu dosavadního stavu potvrzením začlenění přísahajících do struktur společnosti.^{25]} Sloužila k jasnému určení postavení přísahajícího v hierarchické společnosti. Přísahy lze v zásadě rozlišit na dva druhy. První skládali nově zvolení radní, purkmistr nebo rychtář, a obec se tak vymezovala vůči vrchnosti, resp. byly určeny jejich pravomoci. Druhou (obdobnou) skládali nově přijatí měšťané nebo městský služební personál. Jejich přímým nadřízeným „organem“ byla právě rada, proto pramenily jejich bezprostřední povinnosti právě ze vztahu k ní a městu samotnému.

Všechny přísahy mají v zásadě podobné schéma. Nejdříve se v ní dotýčný zapřísahá transcendentní (boží) autoritě a poté jsou definováni smrtelní příjemci slibu (vrchnost, městská rada nebo celá obec). Následuje samotné jádro přísahy, tedy pozitivní a negativní vymezení pravomocí, doplněné o slib mlčenlivosti. Na závěr se přísahající opět dovolává nejvyšší božské autority a vše je ukončeno symbolickým „Amen“.^{26]}

Níže uvedené kožlanské přísahy zcela odpovídají danému rozdělení i schématu. Jedná se o dvě „povinnosti“ obecních starších, a po jedné konšela, rychtáře, polesného, sládky a pivovarníka, hajného, sluhy, výběřčího z obecních míst při jarmarku a kostelníka. V pamětní knize se nacházejí na třech různých místech, a proto lze většinu z nich obtížně časově zařadit. Nejjednodušší je to hned u první přísahy obecního polesného. Datace je uvedena přímo v nadpisu: „*Přísaha polesným obecním v městys Kožlanech 1654*“^{27]}. Podle Fantové ji napsal písař L. Druhá skupina přísah se nachází na fol. 86r–88v a zaznamenává povinnosti sládků a pivovarníků, hajného, sluhy, obecních starších a výběřčího. Tyto sliby již nelze přesně časově určit, ale K. Fantová je přisoudila písařům Q a T (ten napsal pouze poslední přísahu výběřčího). Dle jejího rozboru dotyční zapisovali v letech 1669–1676. Přísaha sládků a pivovarníků je doplněna o ceník prací s napomenutím, aby se vařila kvalitní piva a ne „*břečky*“.

Poslední přísahy obsahují povinnosti nejvyšších městských úředníků, tj. konšelů, rychtáře, obecních starších a kostelníka.^{28]} Blíže časově určena je pouze přísaha konšelská. Jako vrchnost je zde uváděna Eva Eufrozína Týřovská, hraběnka z Klenového, Janovic, na Chříči a Zvíkovci, která v letech 1652–1661 zastupovala svého nezletilého syna. K. Fantová tyto přísahy přiřadila písaři L, který zapisoval do městské knihy mezi lety 1652–1656. Navíc svou strukturou a použitými slovními spojeními se také přibližují první přísaze polesného z roku 1654.^{29]} Lze souhlasit, že těchto pět zápisů bylo sepsáno kolem roku 1654 stejným písařem.

Přísahy tedy pocházejí ze dvou období, a tím se liší jejich forma (viz pozn. č. 29). Mezi těmi staršími se nachází přísahy hlavních městských funkcionářů a zhruba o dvacet let později byly doplněny pro další městské úředníky. Jediná přísaha obecních starších se objevuje v obou případech a dává námět k případnému srovnání či změně jejich pravomocí. Všechny přísahy byly psány v anonymním znění, výjimkou je sluha Samuel Procházka.

městech na přelomu 17. a 18. století, Bakalářská práce FF JČU, České Budějovice 2015.

25] H. KOMÁRKOVÁ, „*Wir schweren Gott*“, s. 17.

26] H. KOMÁRKOVÁ, *Fenomén přísahy*, s. 108–111.

27] SOKA Plzeň-sever, Archiv města Kožlany, nezpracováno, pamětní kniha 1620–1719, fol. 36r.

28] Tamtéž, fol. 128v–130r.

29] „...*cti a chvály boží vyhledávati...*“, „...*pro přízeň i nepřízeň, pro přátelství i nepřátelství, aniž jakou vymyšlenou lest...*“ *pro přízeň, ani nepřízeň pro přátelství ani nepřátelství, pro dary ani nedary anebo jakou kořist ani sumu ani pro jinou všelijakou věc, což by lest lidská vymysleti mohla...*“. Začíná slovem přísahám a ne já. Viz dále srovnaj jednotlivé texty přísah.

Ediční poznámka

Následující text edice byl upraven dle pravidel pro transkripci textu, vycházejících z publikace Ivana Štovička, *Zásady vydávání novověkých historických pramenů od počátku 16. století do současnosti*^{30]}, tj. změny hlásek w na v (př. *piwowarnikům* na pivovarníkům), y na i (př. *obczy* na obci), g na j (př. *geden* na jeden), dvojhlásek ey na ej (př. *zdeysy* na zdejší), ay na aj (*haynegm* na hajnejm), au na ou (př. *aurzad* na ouřad), gk na k (př. *purgkmistr* na purkmistr), ie na ě (př. *wierni* na věrní), případně e (př. *zie* na že), ij na í (př. *milij* na milí), spřežek rz na ř (př. *rzidkeho* na řídkého), cz na č (př. *czini* na číní) či c (př. *czele* na celé). Byly odstraněny zdvojené souhlásky dd (př. *raddie*) a nahrazeny jednoduchými. Zdvojení souhlásek ss bylo přepsáno jako š (př. *wsemohauczii* na všemohoucí). Hlávka z byla upravena dle obsahu na ž (př. *zadnemu* na žádnému).

Délka samohlásek byla přizpůsobena současnému pravopisu, stejně tak psaní velkých písmen.^{31]} Interpunkce zůstala zachována jako v originálním textu. Pouze v místech, kde zcela jasně končila věta a začínala nová, aniž by to bylo formálně odděleno, byla dopsána tečka a nová věta je uvozena velkým počátečním písmenem. Dle současného úzu bylo upraveno i psaní slov spojených, př. *kdoby* na kdo by.

Ediční zásahy do textu jsou uvozeny hranatými závorkami []. Jedná se především o rozepisování zkratk a titulů. Pouze v jednom případě chyběla zcela jistě předložka. Výjimku tvoří zkratka ppp, která je rozepsána jen v prvním výskytu a dále již ne. Důvodem je složitější skloňování sousloví a možná následná nepřehlednost textu. Použití *etc.* není výsledkem editorské činnosti, ale jedná se o autentickou zkratku písaře, stejně tak v závěru slovo *konec*.

Edice

1. Přísaha polesným obecním v městys Kožlanech 1654^{32]}

Přisáhám pánu Bohu všemohoucímu, blahoslavené Panně Marii, Matce boží, i všem božím svatým, panu purkmistru i celé radě, pánům obecním starším i na místě vši obce měst[y]s Kožlan. Tak, jakož jsme do tohoto ouřadu voleni, že chceme předně cti a chvály boží vyhledávati a ouřadu svého pilni býti, lesův obce zdejší kožlanské s pilností opatrovati i škody na týchž lesích dělati dáti nedopouštěti, nadto pak sami co takového před sebe bráti, dříví bez vůle a vědomosti p[ana] p[urkmistra] a p[ánů] a pánův obecních starších [v] přítomnosti nic neprodávati ani co bez rozkazu vykacovati, nýbrž ve všem spravedlivě činiti a se chovati a to pro přízeň i nepřízeň, pro přátelství ani pro nepřítelství, aniž jakou jinou vymyšlenou věc. K tomu nám dopomáhej Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch svatý, blahoslavená Panna Maria, Matka boží i všickni svatí. Amen.

2. Povinnost sládkům a pivovarníkům^{33]}

Já, N. N., přisáhám Pánu Bohu všemohoucímu, blahoslavené Panně Marii a všem božím milým svatým, též p[anu] p[urkmistru] a pánům i celé obci měst[y]s Kožlan, jakož sem

30] Ivan ŠTOVIČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002.

31] Kolektiv, *Akademická příručka českého jazyka*, Praha 2014.

32] SOKA Plzeň-sever, Archiv města Kožlany, nezpracováno, pamětní kniha 1620–1719, fol. 36r.

33] Tamtéž, fol. 86r–86v.

do této povinnosti sladovnické a pivovarnické volen, že se chci i v ní věrně a spravedlivě chovati, co mně obec aneb který soused obilí na mou sladovnu odvede, z toho hodný slad dělati a na várky jak obecní, tak sousedské náležitě každého strychu po pěti větelích odvozovati, sladů nad náležitost nepřetahovati a k svému užitku žádným vymyšleným způsobem nepřivozovati. Piva obecní i sousedská jak jednomu tak druhému bez ušetření osob příhodná vařiti, jich nepřebíratí a mimo to sám co mně od pánův nařízeno jest, k svému užitku neobraceti. K tomu mi dopomáhej Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch svatý, vše jeden Hospodin na věky požehnaný. Amen.

Sládkům nařízeno od ouřadu od udělání sladu každého strychu po... 6 kr[ejcarech]

Pivovarníkům od navaření každého

větele piva za práci jejich po...5 kr

chleba na každý větel dva.....3 kr

sejra na dva větele za...1 kr

piva na dva větele za...3 kr

řidkého piva z celé každé várky každému pivovarníku po půl aichteli...1 aichtel

chmelnice každému pivovarníku po 6 žejdlíkách činí dvěma...12 žejdl.

Tato nařízení kdo by protrhl a větší nádobu na řídké pivo aneb chmelnici sobě udělati dal, mimo nařízení má se mu roztlouci a pokutu podle uznání takový propadnouti má.

Břečky bez povolení hospodáře žádnému nevydávati ani sami sobě pivovarníci nevychlazovati nemají.

3. Povinnost hajnejm obecním^{34]}

Já, N. N., přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, blahoslavené Panně Marii a všem božím milým svatým, též p[anu] p[urkmistru a] pánům i celé obci měst[y]s Kožlan, jakož sem do této povinnosti hájenské za opatrovníka lesův, potoků, zvěři, ptákův, ryb a rakův volen, že k tomu všelijakou pilnost přičiniti chci, tak aby žádné škody na ničemž v nich se nedálo od žádného, ani sám se dopouštětí. Pakli bych co takového spatřil, že by od kohokoliv k takové zcestné škodě příčina se dala, to na p[ana] p[urkmistra a] pány vznést povinen budu a mně všem věrnost a upřímnost, neprohlížejíc k žádnému přátelství ani darův přijímání, se zachovati chci. K tomu mi dopomáhej Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch svatý, vše jeden Hospodin na věky požehnaný. Amen.

4. Povinnost servusovi^{35]}

Já, Samuel Procházka, přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, blahoslavené Panně Marii a všem božím milým svatým, též p[anu] p[urkmistru a] pánům i celé obci měst[y]s Kožlan, jakož sem do této povinnosti servuské za služebníka při ouřadu konšelském volen, že se v ní věrně a náležitě chovati, tejnost rady nepronášeti, p[ana] p[urkmistra a] pány náležitou ctí předcházeti a co mi od nich poručeno bude, to vše poslušně vykonávati chci. K tomu mi dopomáhej Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch svatý, vše jeden Hospodin na věky požehnaný. Amen.

5. Povinnost starších obecních^{36]}

Já, N. N., přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, blahoslavené Panně Marii a všem božím milým svatým, jakož sem od své milostivé a dědičné vrchnosti do této povinnosti

34] Tamtéž, fol. 87r.

35] Tamtéž, fol. 87v.

36] Tamtéž, fol. 87v–88r

za staršího obecního městyse Kožlan volen, že se chci v ní věrně a spravedlivě chovati, na hospodářství obecní pozor dávatí, obilí žádného nerozptylovatí, bez vědomí ouřadu nikam nevydávati, svému užítku neobracetí, ani jiným toho činiti nedopouštětí, nýbrž co mi koliv svěřeno bude, to všecko k samému dobrému obecnímu vyhlídati a přivádětí. K tomu dopomáhej Bůh Otec, Bůh Syn, Bůh Duch svatý, vše jeden Hospodin na věky požehnaný. Amen.

6. Povinnost výběrčího k vybírání míst obecních při jarmarce^{37]}

Já, N. N., přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, panu purkmistru a pánům i celé obci tak, jakož jsem do této povinnosti při jarmarcích zdejších z míst spolu sobě přidaným zvolen od lidí handlovních k vybírání, že chci spravedlivě se v tom chovati, a kdybych něco nespravedlivého viděl, nechci tajiti, nýbrž p[anu] p[urkmistru a] p[ánům] a panu staršímu vyjeviti, a za sebou nic nezadržeti. Tohož mi dopomáhej Pán Bůh, Matka boží, všichni boží svatí. Amen.

7. Povinnosti konšelské^{38]}

Prísahám Pánu Bohu všemohoucímu, blahoslavené Panně Marii, Matce boží, i všem božím svatým a J[ejí] M[ilosti] vysoce urozené p[ocitivé] p[aní] Evě Eufrozíně Týřovské, rozené hraběnce z Klenového a z Janovic, na Křici a Zvíkovci, vrchnosti naší milostivé a dědičné. Tak jakož jsme do tohoto ouřadu konšelského voleni, že chceme předně v tom cti a chvály boží vyhledávati, ouřadu a povolení našeho pilni bejti, dobré, ctné a chvalitebné zvelebovati, zlé tupiti, neřády všelijaké proti Pánu Bohu a vrchnosti naší milostivé a dědičné i této obci naší přetrhovati, jich nedopouštětí, tejnost rady nevnášeti, chudému i bohatému spravedlivě činiti, vdovám a sirotkům neubližovati, křivdy nečiniti, nýbrž je zastávati, přespornímu i domácímu spravedlivě činiti, ortele spravedlivé vyříkati, rozkazy panské pilně vykonávati, každého v jeho potřebách volně vyslejšati a to ne pro přízeň, ani nepřízeň pro přátelství ani nepřátelství, pro dary ani nedary, anebo jakou kořist, ani sumu, ani pro jinou všelijakou věc, což by lest lidská vymysleti mohla, toho mi rač dopomáhati Bůh Otec, Bůh Syn i Duch Svatý, blahoslavená P. Maria, Matka boží, i všickni svatí milí. Amen.

8. Povinnost kostelnická^{39]}

Prísahám etc. tak, jakož sme do tohoto ouřadu kostelnického voleni, že chceme předně v tom cti a chvály boží vyhledávati, kostelu založení s[vatého] Vavřince ani záduší jeho neubližovati, důchody i prosby almužnama udělené spravedlivě přijímati, a tak na to, aby k většímu a chvalitebnému zvelebení přijetí a vyvýšeno býti mohlo, mysliti, peněz kostelních bez vůle a vědomosti vrchnosti pryč nepůjčovati ani neustraňovati, a jestliže bychme co tak nespravedlivého, co by proti s[vatému] Vavřinci, patronu našemu milému, bylo, učinili a křivdy náky se dopustili, aby pan Bůh všemohoucí za žádného požehnaní aniž roku vyčkání dáti neráčil. Toho mi dopomáhej etc.

37] Tamtéž, fol. 88v.

38] Tamtéž, fol. 128v–129r.

39] Tamtéž, fol. 129r.

9. Povinnost rychtářská^{40]}

Také, jakož sem do tohoto ouřadu rychtářského volen, že chci předně cti a chvály boží v tom vyhledávati ouřadu a povolání svého pilen bejti, rozkazy panské s pilností vykonávati, vdovy a sirotky zastávati jim neublížovati, domácímú jednomu každému spravedlivě činiti, p[ana] p[urkmistra a] p[ánů] poslušen býti, a to pro přízeň i nepřízeň, pro bohatství i nebohatství, pro přátelství ani nepřátelství, pro dary ani nedary, ani pro jinou všelikou věc, což by lest lidská vymysliti mohla, toho mi dopomáhej etc.

10. obecním starším^{41]}

Tak, jakož jsme do tohoto ouřadu voleni, že chceme předně cti a chvály boží vyhledávati, rozkazy panské s pilností vykonávati, p[ana] p[urkmistra a] p[ánů] poslušni býti, nad obecníma věcmá ruku ochrannou držeti, důchody k tomu přináležící spravedlivě opatrovati, jich neustraňovati, aniž bez vůle a rady p[ana] p[urkmistra a] p[ánů] komu jinému aniž sám sobě nezapůjčovati, nýbrž aby k většímu zvelebení přijíti mohlo, na péči naší míti, a to pro přízeň ani nepřízeň, pro přátelství ani nepřátelství, aniž jakou vymyšlenou lest lidskou toho: (konec)

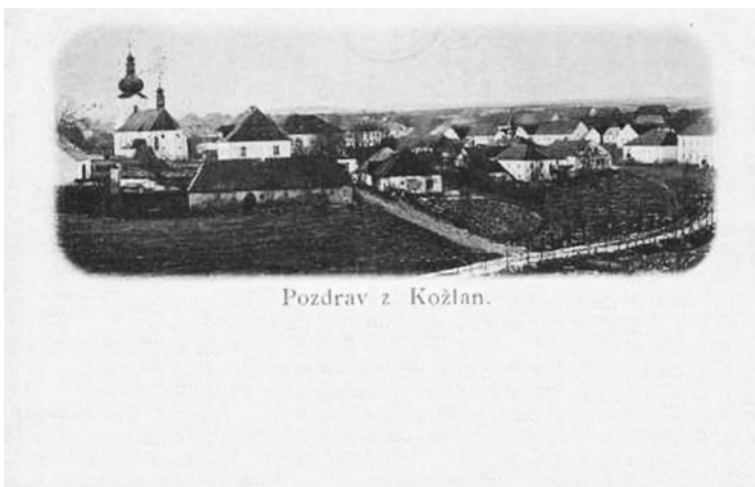
The 17th-century oaths of city officials in town Kožlany – commented edition

Summary

Kožlany was in its region quite important liege town. It had wide competences and good conditions to economical grow. The Thirty Years' War harmed Kožlany as well as other cities but Kožlan's self-government and society was strong constituted yet. City council consisted of twelve men, there was elder's council and reeve. Apart of them Kožlany had also scribe (syndicus), serve, gamekeeper, collector of taxes and supervisor over beer, meat and bread. These officials were usual in all other towns in Bohemian kingdom. Unique is preservation of these oaths. We can't reconstruct whole ritual of city council renovation but we know which competences Kožlany's officials had. This is important for future comparative studies.

40] Tamtéž, fol. 129v.

41] Tamtéž, fol. 129v–130r.

Obr. 1 – Kozlany na historické pohlednici z přelomu 19. a 20. století.
Foto archiv redakce.

Obr. 2 – Kozlanské náměstí na historické pohlednici z přelomu 19. a 20. století.
Foto archiv redakce.